

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion* (H7150)

Verkorte naam: *Pioniervegetaties met snavelbiezen*

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Dit habitatype betreft pioniergemeenschappen op kale zandgrond in natte heiden. De kale plekken waar de pioniervegetaties met snavelbiezen kunnen ontwikkelen, ontstaan in natte heide op natuurlijke wijze door langdurige waterstagnatie in laagten. Dat gebeurt tegenwoordig nog maar zelden. Meestal ontstaan ze onder invloed van menselijk handelen, bijvoorbeeld na het steken van plaggen of na intensieve betreding. Op geplagde plekken en heidepadjes zijn de pioniervegetaties van het habitatype doorgaans slechts kortstondig aanwezig. Ze gaan daar al snel over in gesloten vochtige heidebegroeiingen, die deel uitmaken van habitatype H4010.

In de internationale literatuur worden deze pionierbegroeiingen meestal beschouwd als behorend tot één plantensociologisch verbond dat de veenslenken beschrijft, het *Rhynchosporion albae*. In ons land wordt een deel van de begroeiingen, de gemeenschappen van de plagplekken in de natte heide, gerekend tot het verbond dat de natte heide beschrijft, het *Ericion tetralicis*.

Pioniergemeenschappen in natte heiden zijn gebonden aan open, minerale grond. Die komt op natuurlijke wijze beschikbaar na langdurige stagnatie van regenwater. In ons land ontwikkelen deze pioniergemeenschappen zich echter meestal op de natte minerale zandbodem die blootgelegd wordt door het steken van plaggen of die ontstaat als gevolg van intensieve betreding. De pioniervegetaties met snavelbiezen komen voor op zeer natte tot vochtige bodems die zuur tot matig zuur zijn en die zeer voedselarm tot voedselarm (oligotroof tot mesotroof) zijn.

Relatief belang binnen Europa:

Natte heiden komen in Europa wijd verspreid voor. Het zwaartepunt ligt in het laagland van de Atlantische kustzone en daarom heeft ons land een grote verantwoordelijkheid voor de natte heiden en daaraan grenzende begroeiingen. Natuurlijke voorkomens van habitatype H7150 zijn echter in ons land zeer schaars geworden en klein.

3. Definitie

Vegetatietypen

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Code vegetatie-type	Nederlandse naam vegetatietype	wetenschappelijke naam vegetatietype	Goed/Matig	beperkende criteria	alleen in mozaïek
9Aa3a	Associatie van Moerasstruisgras en Zompzegge (typische subassociatie)	<i>Carici curtae-Agrostietum caninae typicum</i>	G		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H7150
9-RG2-[9Aa]	Rompgemeenschap met Zwarte zegge en Moerasstruisgras van het	<i>RG Carex nigra-Agrostis canina-[Caricion nigrae]</i>	G		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van

Code vegetatie-type	Nederlandse naam vegetatietype	wetenschappelijke naam vegetatietype	Goed/Matig	beperkende criteria	alleen in mozaïek
	Verbond van Zwarte zegge				H7150
10Aa1a	Waterveenmos-associatie (typische subassociatie)	<i>Sphagnetum cuspidato-obesitipicum</i>	G		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H7150
10Aa2	Associatie van Snavelbies en Veenmos	<i>Sphagno-Rhynchosporium</i>	G	mits droogvallend en niet in hoogveen	
10Ab1	Associatie van Draadzegge en Veenpluis	<i>Eriophoro-Caricetum lasiocarpae</i>	G		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H7150
10-RG2-[10]	Rompgemeenschap met Snavelzegge van de Klasse der hoogveenslenken	<i>RG Carex rostrata-[Scheuchzerietea]</i>	G		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H7150
10-RG3-[10]	Rompgemeenschap met Veenpluis en Veenmos van de Klasse der hoogveenslenken	<i>RG Eriophorum angustifolium-Sphagnum-[Scheuchzerietea]</i>	G		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H7150
11Aa1	Associatie van Moeraswolfsklauw en Snavelbies	<i>Lycopodio-Rhynchosporium</i>	G	mits niet in hoogveen	
SBB-09B2a	Associatie van Draadzegge en Veenpluis, typische subassociatie	<i>Eriophoro-Caricetum lasiocarpae typicum</i>	G		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H7150
SBB-10A-a	RG Witte snavelbies-[Snavelbies-verbond]	<i>RG Rhynchospora alba-[Rhynchosporion albae]</i>	G	mits droogvallend	
	Vegetatieloos		M		alleen in mozaïek met zelfstandige en mozaïekvegetaties van H7150

In de definitie is sprake van 'niet in hoogveen'. Hiermee worden locaties uitgezonderd die voldoen aan de definitie van habitatype Actieve hoogvenen (H7110) of Herstellende hoogvenen (H7120).

4. Kwaliteitseisen habitatype

a. Abiotische randvoorwaarden

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Zuurgraad	basisch	neutraal-a	neutraal-b	zwak zuur-a	zwak zuur-b	matig zuur-a	matig zuur-b	zuur-a	zuur-b
-----------	---------	------------	------------	-------------	-------------	--------------	--------------	--------	--------

Vochttoestand	diep water	ondiep permanent water	ondiep droogvallend water	's winters inunderend	zeer nat	nat	zeer vochtig	vochtig	matig droog	droog
---------------	------------	------------------------	---------------------------	-----------------------	----------	-----	--------------	---------	-------------	-------

Zoutgehalte	zeer zoet	(matig) zoet	zwak brak	licht brak	matig brak	sterk brak	zout
-------------	-----------	--------------	-----------	------------	------------	------------	------

Voedselrijkdom	zeer voedselarm	matig voedselarm	licht voedselrijk	matig voedselrijk-a	matig voedselrijk-b	zeer voedselrijk	uiterst voedselrijk
----------------	-----------------	------------------	-------------------	---------------------	---------------------	------------------	---------------------

Overstromings-tolerantie	dagelijks lang	dagelijks kort	regelmatig	incidenteel	Niet [#wordt hier overstroming door waterloopjes bedoeld?]
--------------------------	----------------	----------------	------------	-------------	--

b. Typische soorten

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soortgroep	Categorie ¹
Bruine snavelbies	<i>Rhynchospora fusca</i>	Vaatplanten	K + Ca
Kleine zonnedauw	<i>Drosera intermedia</i>	Vaatplanten	Ca
Moeraswolfsklauw	<i>Lycopodiella inundata</i>	Vaatplanten	Ca

c. Overige kenmerken van een goede structuur en functie:

- Natuurlijke pionierplek; plagplekken zijn niet optimaal;
- Periodiek langdurig hoge waterstanden;
- Kruidlaag wordt gedomineerd door schijngrassen;
- Moslaag wordt gedomineerd door veenmossen;
- Patroon van slenken en bulten;
- Optimale functionele omvang: vanaf enkele honderden m².

5. Kwaliteitseisen omgeving

Pioniervegetaties met snavelbiezen zijn afhankelijk van natte, voedselarme en zure standplaatsen waar uit- en afspoeling door neerslagwater overheerst. De Associatie van Moeraswolfsklauw en Snavelbies komt vooral voor op open, natte, zeer voedselarme, minerale zand- en leembodems. Het vegetatietype wordt aangetroffen aan de randen van heidevennen en in onderlopende laagten in vochtige heide (H4010). Het gaat daarbij steeds om vrij smalle zones in de hoogtegradiënt, en daarmee om geringe oppervlakten. Ook komt deze gemeenschap voor langs heidepaadjes, waar de bodem als gevolg van betreding kaal blijft. Over veel grotere oppervlakten komt deze associatie tot ontwikkeling op onbegroeide bodem na het plaggen van natte heide. Hier blijft de vegetatie slechts tijdelijk aanwezig, doordat de vegetatie zich al snel ontwikkelt naar een Dopheigemeenschap. Binnen de Associatie van Moeraswolfsklauw en Snavelbies ontstaan verschillen in soortensamenstelling als gevolg van verschillen in uitdroging en in buffering. Van de kenmerkende soorten kan Bruine snavelbies het beste tegen uitdroging en kan dan als enige overblijven in een rompgemeenschap (niet tot goed ontwikkeld habitatype gerekend). Een wat betere buffering wordt veroorzaakt door een lemiger bodem of enige aanvoer van basen door zeer lokale kwel. Moeraswolfsklauw en Klokjesgentiaan prefereren zulke situaties. Ook pioniersituaties op afgegraven voormalige landbouwgronden zijn vaak relatief goed gebufferd doordat deze gronden voorheen bekalkt werden en nog niet zijn uitgelooft.

De Associatie van Snavelbies en Veenmos is gebonden aan venige grond met constante waterstand dicht aan maaiveld. Deze combinatie komt voor in hoogveenslenken, waar deze gemeenschap onderdeel uitmaakt van H7110 of H7120 (actief of herstellend hoogveen) en als venige oever en kraggeverlanding in vennen, waar de gemeenschap onderdeel uitmaakt van H3160 (zure vennen).

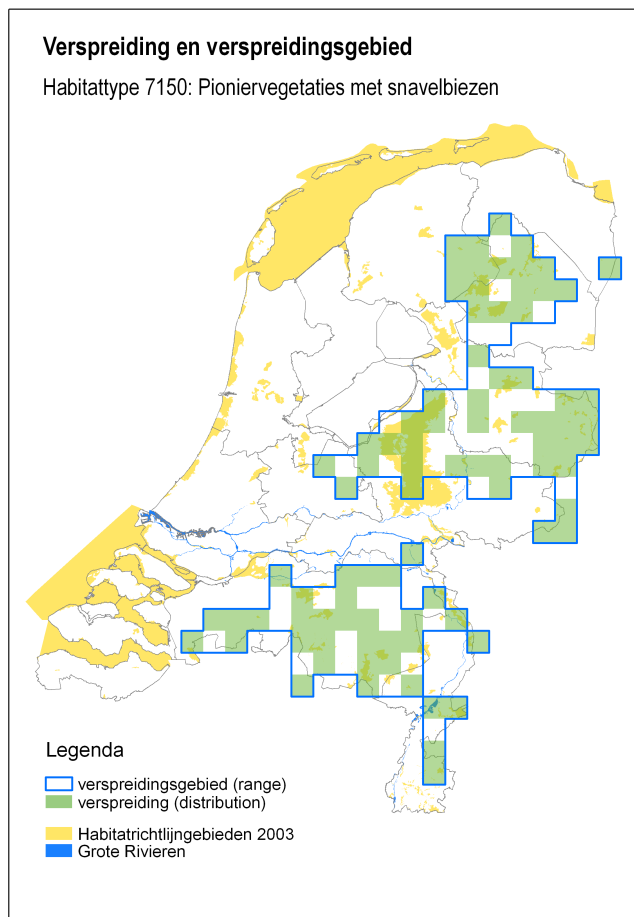
Het habitatype is gevoelig voor stikstofdepositie waardoor de successie naar natte heide en de rompgemeenschap van Pijpenstrootje wordt versneld. Door plaggen wordt deze ontwikkeling teruggezet.

6. Huidig voorkomen

¹ Ca = constante soort goede abiotische toestand; Cb = constante soort goede biotische structuur; Cab = constante soort goede abiotische toestand en goede biotische structuur; K = karakteristieke soort; E = exclusieve soort

Het habitatype is in ons land beperkt tot de hogere (pleistocene) zandgronden, waar het algemeen voorkomt op plagplekken in vochtige heiden. Natuurlijke laagten met pioniervegetatie zijn uiterst zeldzaam in vochtige heide.

Het aandeel van het habitatype op plagplekken in de vochtige heide is, gezien het onbestendige karakter van de begroeiingen, sterk veranderlijk en afhankelijk van de heersende beheersvisie. Momenteel komt het type voor in de meeste vochtige heidegebieden, waar het een onderdeel vormt van het reguliere beheer.

7. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends

Plagplekken in de natte heide komen wel nog algemeen voor, maar dergelijke pionierbegroeiingen zijn doorgaans weinig bestendig.

Recente ontwikkelingen

In de periode 1994-2004 heeft het habitatype zich door het plagbeheer waarschijnlijk aanzienlijk uitgebreid.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Het areaal van het habitatype is de afgelopen eeuw waarschijnlijk min of meer stabiel gebleven. Daarbij heeft echter een verschuiving plaatsgevonden van natuurlijke pionierbegroeiingen naar pionierbegroeiingen op plagplekken.

Beoordelingsaspect oppervlakte: gunstig

Wat betreft de plagplekken in de natte heide, is in de laatste decennia een duidelijke vooruitgang te constateren. Dit is een gevolg van de vele, kleinschalig en grootschalig uitgevoerde herstelprojecten in heiden waarvan het type weet te profiteren.

Beoordelingsaspect kwaliteit: matig ongunstig

1. Abiotische randvoorwaarden: Het habitatype heeft op veel plaatsen te lijden gehad van verdroging waardoor de natuurlijke locaties eerder dan voorheen droogvallen in de zomer. Daarnaast zijn de licht gebufferde plekken verzuurd. Tegenwoordig is de verzuring sterk verminderd.

2. Typische soorten: In de soortensamenstelling van de laagten en plagplekken in natte heiden zijn de soorten van licht gebufferde milieus in het verleden achteruitgegaan door verzuring. Sinds de verzuring sterk is afgenomen en veel herstelmaatregelen zijn genomen, zijn deze soorten echter weer toegenomen.

3. Overige kenmerken: In de afgelopen eeuw heeft een duidelijke verschuiving plaatsgevonden van natuurlijke pionierbegroeiingen naar pionierbegroeiingen op plagplekken. Waren deze begroeiingen toen een duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap, tegenwoordig wordt het voorkomen van het habitatype vooral bepaald door menselijk beheer. In de eeuwen daarvoor echter was de heide een intensief gebruikt onderdeel van het landbouwsysteem en was het habitatype dus ook al in belangrijke mate het product van menselijk handelen.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Het perspectief voor behoud van oppervlakte en soortensamenstelling is tamelijk gunstig, zolang er geen veranderingen in het beheer van natte heiden optreden. Het perspectief op herstel van natuurlijke pionierbegroeiingen in natte heide is echter ongunstig, gezien de hiervoor vereiste verhogingen van de waterstanden in de vroege zomer.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling:

Vooralsnog wordt voor behoud van een gunstige staat gestreefd naar het voorkomen van het habitatype in minimaal 50 atlasblokken. Daarbij komt op ten minste 10 locaties het habitatype onder natuurlijke omstandigheden voor. Het streven is dat ten minste 85% van de typische soorten in een gunstige staat van instandhouding verkeert. De in 2007 aan de Europese Commissie gerapporteerde referentiewaarde voor verspreidingsgebied is gelijk aan huidig en voor oppervlak 1 km².

Oordeel: matig ongunstig

Aspect	1994	2004	2007
Verspreiding	Gunstig	Gunstig	Gunstig
Oppervlakte	Matig ongunstig	Gunstig	Gunstig
Kwaliteit	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig
Toekomstperspectief	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig
Beoordeling Svl	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig

8. Bronnen

- Arts, G.H.P., H. van Dam, F.G. Wortelboer, P.W.M. van Beers & J.D.M. Belgers (2004). De toestand van het Nederlandse ven. Alterra-rapport 542, Wageningen, 123 pp.

- De Graaf et. al. (2004). Lange termijn effecten van herstelbeheer in heide en heischrale graslanden. Rapport EC-LNV nr. 2004/288-O.